

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Consultationes Theologicæ Et Spirituales Christiani verè fidelis & verè devoti ...

... De Excellentiis Dei

Louis François <d'Argentan>

Augustæ Vindel. ; Dilingæ, 1701

VD18 90029526

Consult. XIV. De omnipotentiâ Dei in creatione mundi magni.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45487

mites, quales non habet magnitudo Dei: modò se absorptam & immerfam, ac quasi totam annihilatam advertit in magno hoc *omni*, respectu cuius ipsa non est, nisi umbra atomi: modò relinquit se totam arbitrio magni huius oceani perfectionum infinitarum, in cuius medio transigere vult totum curriculum vitæ, sicut alcyones relinquunt se arbitrio maris ad deducendum se, quæcunque voluerit; semperque pacifica ipsa commoratur in magna huius immensitatis sinu, unde se nunquam egredi posse novit, tranquillè requiescens sub

curâ & protectione amabilis huius providentiæ, quæ ne capillum capitis nostri perire sinet, absque speciali suâ ordinatione.

O Beatam & millies beatam animam, quæ firmiter stabilita est in vivâ hâc fide Dei immensi, & ubique præsentis! adhuc magis beatam, si noverit se benè, omni cum fiduciâ relinquere directioni paternæ ipsius providentiæ. Tam ingens est ipsius pax, tamque solatium ipsius solidum, ut jam in præsentî vitâ gûstare incipiat felicitates & delicias vitæ æternæ.

CONSULTATIO XIV.

De Omnipotentia DEI in Creatione mundi magni.

Mundus magna est Thesis disputationi exposita.

SUppeditavit Deus cunctis hominibus argumentum magnæ & diuturnæ disputationis, quando oculis ipsorum totum hunc mundum materialem exposuit, velut thesim decumanam, paradoxis & mysteriis refertam, ut in eorum eruendis & detegendis arcanis studerent, suamque navarent operam: *Mundum tradidit Disputationi eorum*. Innumerabilis numerus ingeniorum sciendi avidorum huic se operæ impendebant, omnesque intendebant nervos, per omnes sæculorum decursus, sicut & in omnibus mundi plagis. Fateri equidem oportet, ipsos discursu-

um suorum acumine admirabiles eruisse & detexisse veritates; sed earum, quas non eruerunt nec comprehenderunt, numerus abs comparatione adhuc est major: Certum namque est, neminem ex illis in particulari, nec omnes simul cum totâ suâ philosophiâ cognovisse minimam prodigiorum partem, quæ supereius creator inclusit specioso huic operi divinæ potentiæ ac sapientiæ suæ.

Experimur quidem intellectû hominis oblectari discurrendo circa veritates naturales, & indagando illas. Nihilominus hominû sapientissimus vocavit id ipsum *occupationem pessimâ*, non quod vitio-

Vanitas scientiarû naturalium.

vitiosa sit: Sed pessima est, quia est infidelis, promittens intellectui satisfactionem, quam tamen non præstat, cum ipsum vacuum relinquat & magis avidum novæ cognitionis: pessima est, quia quanto magis homo studuerit, pro eo, quod acquirat scientiam, tanto plus videt, se nihil scire: pessima est tandem, quia non est, nisi tormentum intellectus & propriæ curiositatis carcer, nisi conservetur libertas per hanc cognitionem naturalem se elevandi ad Deum; Et nisi attingat cognitionem primæ veritatis, quæ nostram deprimat & humiliat arrogantiam, non implet animum, nisi ridiculâ vanitate, quæ inflat superbiam: *Scientia inflat*. An causa, quæ tam malos producit effectus, non sit pessima?

Non igitur intendo moliri disputationem, vel inducere vos in pessimam hanc occupationem, dum contemplari hic omnipotentiam Dei in mundi hujus magni creatione, nobis est animus: Sed omnem disputationem, ac omne curiositatis genus seponentes, in spiritu humili ac docili, commitemus nos velut tyrones divinæ sapientiæ, quæ ipsamet nobis dicit: *Dominus possedit me ab initio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio; cum eo cuncta componens*. Pleriq; hujus loci interpretes intellexerunt per hanc sapientiam

unigenitum DEI Filium, quem Sanctus Paulus nominat sapientiam Dei Patris sui. In ipso is videbat ab æterno perfectam magni hujus mundi idæam, quam cum in ipsum opus deducere complacuit, omnia per ipsum composuit & direxit; nunquam alius, nisi divina hæc sapientia, in consilia divinæ ipsius providentiæ fuerat evocatus; nemo alius hæc plenè cognovit, nec quisquam iis in opus deducendis collaboravit.

Ipsa ingentis hujus machinæ videbat jaci fundamenta, ipsa in altum attolli fabricam; ipsa totius operis disposuit Oeconomiam; ipsa tandem illud deduxit ad eam, quam modò habemus præ oculis, perfectionem. Ipsa igitur hæc super re perfectam nobis dare poterit cognitionem; cum ipsâ ergò solâ totam hanc nostram instituemus consultationem. Ipsa nos informabit: 1. Quâ ratione Deus magnum hunc ædificaverit mundum. 2. Quo consilio augustum hoc erexit palatium. 3. Deducet nos in diversa ejusdem habitacula, ad consideranda cum admiratione cuncta omnipotentia divinæ prodigia.

SS(o)SS

AR;

1. Cor. 8.

Oportet fieri discipulum divinæ sapientiæ.

Prov. 8.

ARGUMENTUM.

Quod Deus edificaverit totum
hunc mundum ex quinque ni-

hilis, unde mirifice elucet ipsi-
us Omnipotentia,

ARTICULUS I.

Volentes
ædificare,
requirunt
quinque
res.

Lubens congregarem hic omnes & peritissimos quosque totius mundi architectos, ipsosque interrogarem, quid necessarium requirerent ad extruendum aliquod magnificentum palatium: responderent mihi, requiri ad minimum quinque. Primò requirerent pulchram situationem & fundum solidum pro jaciendo fundamento. Secundò expeterent selectorum materialium abundantiam, juxta proportionem & magnitudinem ædificii. Tertio provideri se vellent magnam copiam instrumentorum & peritorum opificum, quorum opera huic serviret fabricæ. Quarto sufficiens efflagitarent tempus ad laborandum, manusque operi admoventas. Quintò denique multi & magni illis exantlandi forent labores, donec operi colophonem imponerent: & hæc omnia tam absolutè necessaria esse dicerent, ut uno solo deficiente, impossibile sit prosequi structuram. Sed venite, videte & admiramini cunctipotentiam magni architecti mundi hujus, qui erigere & extruere potuit omnem hanc

tam enormis magnitudinis machinam, adeò solidam in suo robore, adeò firmam in sua duratione, tam admirabilem in suis divitiis, tam splendidam in suo decore, abs eo, quod vel unicam indigeret re ex præfatis; nec spatio ad locandum, nec materiã ad componendum, nec instrumentis & opificibus ad ædificandum; nec tempore ad laborandum illi ultimam perfectionem, quam ipsi dare sibi complacuit.

In primis quæro, ubi erat spatium, quo locare poterat tam prodigiosa magnitudinis machinam, & video nihilum. Quæro, ubi erat fundus solidus, in quo illius jacere poterat fundamenta, & video nihilum; quia certum est, quod ante creationem mundi extra Deum non fuerit, nisi purum & merum nihilum. Cui ergò superimponere cogitas omnem immensi hujus ædificii molem o divina sapientia? *Qui appendit terram super nihilum.* Ego benè (respondet ipsa) super nihilum novero ædificare: Ego mandabo nihilo, ut illud sustineat, idque super infinitam suam infirmitatem tantam portet cum firmitate, ut inconcussum

Deus ædificat cum quinque nihilis.

Primum nihilum Loci. Job. 20.

Mundus
non est
absque lo-
co aliquo.

sum semper mansurum sit ac stabile. Sed quo in loco collocabis illud? siquidem nec spatium, nec locus, nec aliquid est extra te, ubi cuncti potentia tum angelorum, tum hominum collocare duntaxat posset unicum atomum. Quò collocabis ergò omnia hæc ingentia, quæ facis, Elementorum & Cælorum Corpora? nullo mihi opus est loco, nam cum locus sit superficies alicujus Corporis, aliud corpus circumdantis, corpus maximum quod omnia alia includet, quod erit velut ultima membrana enorme hoc mundi Corpus circumdans, non habebit aliud Corpus, quo circumdatur? sicque non habebit locum, nisi dicere volueris, quod totum & integrum involutum & circumdatum sit nihilo. Aspice benè, quid illud sustineat, considerè, quid omni ex parte id circumcingat, & non nisi purum invenies nihilum.

Si igitur quæram: ubi est mundus? respondere mihi poterit: non est in aliquo loco, sed totus locatus est in nihilo. Etsi quæram: Cui ergò innititur totum hoc ingens & enorme mundi palatium? dicetur mihi: Innititur nihilo & sustinetur à nihilo, & ædificatum est supra nihilum. O admirabilis potentia creatoris! An nemo sit, qui te consideret? an nemo sit, qui te adoret, teque amet? hoc unicum si attentè perpenderetur, nonne sufficeret,

ut omnes tum Angelorum tum hominum animos in æternâ admiratione teneret defixos?

Secundò divinam hanc quæro sapientiam: unde cuncta desumes materialia tibi ad erigendum tam ingens palatium necessaria? siquidem horum prodigiola requiritur quantitas & varietas innumerabilis ad ædificandum ex uno terram, ex alio aërem, ex altero mare, ex alio Cælos, ex alio sidera, ex alio plantas, arbores, flores & fructus, ex alio pisces, aves & cuncta animalia super terram. Unde omnia hæc accipies? Accipiam inde, dicit nobis ipsa, ubi nihil est. Mandabo profundis abyssis nihil, quæ nihil habent in semetipsis, & in instanti suppeditabunt mihi, quodcunquæ voluero. Deprædicata adeò fuit sapientia Salomonis, quod ædificare potuerit nominatissimum illud templum, quod podigiis mundi fuit accensitum, abs eo, quod auditus fuerit ictus mallei. Sed ego ædificare noverim universum hunc mundum, non solum absque ullo strepitu, sed etiam abs eo, quod aliquod è loco suo amoveatur materiale; abs eo, quod horum aliquod dividatur in partes, ut harum una accommodetur vel superimponatur alteri; & abs eo, quod illic vel adjungatur, vel inde refecetur minimus duntaxat atomus; & omnia hæc in perfectione

Y y

fectione

Omnes An-
geli simul
non pos-
sent creare
herbulam
vel mini-
mam.

fectione suâ facta erunt, quando
cunquē voluero.

Ubi est ergo axioma illud, quod
tam infallibile credimus in na-
turali nostrâ philosophiâ? *Ex
Nihilo Nihil fit?* Imaginare tibi,
omnes Angelos fuisse creatos an-
te naturam corporalem (Sicuti
fuit aliquorum antiquorum Ec-
clesiæ Patrum opinio) Deumque
dixisse omnibus his tantæ poten-
tiæ spiritibus: tentate, an pro-
ducere mihi poteritis vel unū-
cum arenæ granulum, abs eo,
quod vobis suppeditem materi-
am, supra quam possitis agere.
Adunate omnes vires vestras, &
contendite, ut progignere possi-
tis vel unicam herbæ ramuscu-
lum, aut unicum saltem atomum
è sinu nihili: & postquam om-
nem suam collocaverint indus-
riam, omnes suos intenderint
nervos, omnesque suas incassum
exhauserint vires, fatendam illis
tandem fuisse suam infirmitatem
& veritatem asserendam, quod
omnes simul creaturæ non habe-
ant brachium adeo longam, ut exten-
dere hanc possent in profundas
nihili abyssos, ad extrahendum
inde vel unicum arenæ granulū.

Post hæc imaginare tibi, te uni-
cam solam audivisse vocem, di-
centem *Fiat*; & in instanti cons-
pexisses ante oculos tuos compa-
tere ingentem hanc terræ molem
innumerabili plantarum, arbo-
rum, ac diversissimorum animali-

um confertam numero; ærem
subtilem & diaphanum omni ex
parte illam circumdantem, unā
cum turmis avium in vasto illo
camporum fluidorum sinu liber-
rimè perambulantium; vidisses
mare spumians, suosque circum-
gyrans & agglomerans fluctus
murmure cum continuo, quasi
minitans, deglutire se velle ter-
ram: & super omnia vidisses Cœ-
los ad tantam altitudinem nos-
tris imminentes capitibus, ni-
hil ominus velut tentorium re-
gale in rotunditatem formatos
ad operiendam terram, insuper
tot præditos oculis ad illam
contuendam, quot ostendunt &
ostentant sidera cæruleis illis for-
nicibus inserta; vidisses solem
speciosissimum, velut inexhaus-
tum luminis, quod torrentis ef-
fundit more, fontem ac scaturi-
ginem, ad impertiendum omni-
bus rebus corporeis jubar ac
splendorem.

Si omnia hæc vidisses tuis co-
ram oculis in instanti, quo pro-
nuntiari audisses unicum hoc
Verbum *Fiat*; quanta te quæso
percelluisset admiratio? Nonne
dixisses in dra temetipsum? quod-
nam prodigium est hoc? vidi, qui
tot annorum millionibus omnes
suas impenderint vires, intende-
rint nervos, & nunquam nec a-
tomum quidem progignere po-
tuerunt è sinu nihili: quæ est igitur
hæc tam prodigiosa potentia,
quæ a aperto dūtaxat ore, & unico
solum

Uas ex-
trahit on-
nia è nihilo
per Ver-
bum suum

solum prolato verbo, in instanti eduxit inde tot ac tanta eximii decoris opera? O Summe mundi Creator, quam infinito modo se tua extendit potentia ultra omne id, quod imaginari nobis possumus! O quam incomprehensibilis est ipsa! tu solus, tu solus, o magne Deus, è nihilo nōsti facere omnia. Dicendum igitur est, quod in manu tuæ omnipotentiae nihilum sit omnia, & absque ipsius virtute omnia nil sint, nisi merum & purum nihilum.

Tertium
nihilum
artificum
& instru-
mentorum

Interrogassem tertio, quanto opificum indiguisses munera ò divina Sapientia, & quam portentosa diversissimorum instrumentorum multitudine tibi opus fuisset, ad extruendum ingens hoc palatium? Nam si innumerablem hominum requiratur numerus, ad extruendam duntaxat unicam Civitatem, velut Romam aut Lutetiam, quot & quanti illorum forent necessarii ad ædificandum orbem univrsam? et deinde, quis artifex potuisset suas extendere manus usque in Cælum, ad fornices ipsius in formam rotundam cogendos? Quis pictor, qui dare potuisset colorem hunc tam vivum Soli ac astris? Quis architectus, qui objicere potuisset aggeres univrsam mari, ad impediendum, ne totam diffluendo invaderet & occuparet superficiem terræ. Quænam illæ manus, quæ suam tibi collocarunt operam, ad conficienda

omnia hæc tam stupenda prodigia? Sed jam informasti me, neminem alium manum adiecisse tuo operi? tu solus, tu solus sufficis tibi ipsi, & omni eo, quod est extra te: *Solus Deus nullus indiget, solus sibi & omnibus, de sola Omnipotentis Volūate sufficiens.*

Non est magnum quid dicere, quod Deus omnipotens nullius sit indigus auxilii? si namque auxilio alterius indigeret, non esset omnipotens. Sed magnum & mirum est, quod ipsius Omnipotentia consistat absolute in solâ ipsius voluntate, quodque ad producendum mundum è nihilo illi sufficiat, dixisse: *Volo, Satis illi ad Omnia fuerat Voluisse.* Quid dico, ad producendum mundum? Unicus voluntatis suæ actus sufficit ipsi ad producendos centies millenos & post hoc centies millenos milliones mundorum aliorum, majorum, ditiorum, pulchriorum, cum potentia ipsius sit infinita. Et cum hæc nullis coarctata sit limitibus, non posses unquam talem designare numerum, nec magnitudinem mendorum, quin illa producere semper posset & horum numerum maiorem & hos maiores. Hinc quia verum est, consistere omnipotentiam ipsius in voluntate suâ, ad hæc omnia ipsi opus non foret, nisi unico voluntatis suæ actu.

O adoranda voluntas Dei, Magna te, quàm infinita igitur est virtus meritas tua?

Y y 2

S. Bernardus
serm. 4.
in cant.
Omnipotentia Dei
est voluntas ipsi u

S. Chryso-
stomus
hom. 2.
cont.
A. om.

Vide con-
sult. 8. Ar-
tic. 4.

opponere
se volunta-
ti DEI

tua? quanto plus intellectus hanc penetrare contendet, tanto plus in profundis ipsius abyssi sese perdet, & tandem ex ea aliud non cognoscet, nisi quod sit incomprehensibilis. Quid igitur sumus miselli nos foetus nihili, ut oppugnare audeamus infinitam divinæ huius voluntatis potentiam? Ecce dum impetrat nihilo, ut suppeditet sibi & ad manus porrigat centum miliones mundorum, quamvis illos non habeat, mox tamen in instanti producet illos per obedientiam omnino prodigiosam. Et si ipsa misello meo imperet cordi, ut sibi det amorem suum, quantumvis plenum fit illo, huncque creaturis prodigaliter impendat, rebelle & refractarium haudquaquam obtemperabit. An igitur tu fortius eris omnipotentia Dei, ut dicere audeas: Ego nolo, quod tu vis? Ita, propè novi, quod insigni hæc nos decoraverit prærogativâ, quâ ut plurimum ipsius imitatur similitudinem, quod tam absolute nostram posuerit potentiam in nostrâ voluntate, & nostram voluntatem in nostrâ potentia, ut nobis permittat liberè velle omne id, quod nobis placet, quando etiam esset divinæ suæ contrarium voluntati. Sed faciamus, quidquid voluerimus, omnipotens voluntas Dei tandem dominabitur, & sua super nos adimplebit confi-

lia: nam si ipsi obtemperabimus, coronabit nos ex misericordia; si ipsam oppugnabimus, castigabit nos ex iustitia; & semper serviemus, unde exinde ipsius resplendeat gloria, sive in Cælo, sive in inferno.

Sed revertamur ad confidentium quartum prodigium Sextum nihilum temporis, Omnipotentia Dei in mundi creatione. Et est, quod ingens hoc manuum suarum opus, cuius prodigiis duntaxat aspiciendis & perlustrandis, non tantum non sufficiunt lustra cunctis hominibus, sed nec omnia hucusque elapsa sæcula, in unico produxerit momento. Nam quamvis verum sit, quod sacra adnotavit Scriptura, Deum Creationi mundi sex impendisse dies; hoc tamen est, ut nostro se accommodet intelligendi modo, non autem, quod dicat; Omnipotentem hunc totius Universi Auctorem indiguisset tam longo tempore ad perficiendum opus suum; cum alibi nobis dicat: *Creavit omne simul.* Eccles. 1

Quod si peritissimus artifex Lingua Dei scriptit totum hoc ingens volumen in momento. exquisitum aliquod opus, quantumvis parvum, moliri cogitet, illi tamen conficiendo multum temporis requireret. quòt dilabuntur dies & menses ad componendum unicum duntaxat librum; quot ad illum exarandum? quot ad ipsam imprimendum? Et totum hunc magnum naturæ librum, qui tot profundas

complectitur veritates, quot Characteres, totque Characteres, quot continet creaturas, lingua Dei velut calamus descripsit, sed totum integrum descripsit tam citò, ut tam citò ferri non posset aspectus noster ab oriente in occidentem: *Lingua mea calamus scriba velociter scribentis.* Nostra lingua longum requirit tempus, ut aliquem verborum numerum describat in aère, quæ ubi primùm fuerit producta, mox denuò evanescunt. Lingua Dei non scribit, nisi unicum verbum, unicum *Fiat* supra nihilum, & impressum id manet inter innumerabilem hanc multitudinem Characterum tam grandium, tam mysteriosorum, tamque resplendentium, ut omnes creaturarum oculi non sufficiant ad illos legendos, & legere non possint absque admiratione: nihilominus maximum hoc immensæ magnitudinis & amplitudinis volumen absolutum est, impressum est, expositum est, ubi primum apertum est os Dei, unicum solummodo enuntians verbum: *Ipsè dixit & facta sunt:* mox dictum, mox factum. Quis tuas non admirabitur excellentias, ô Omnipotentia Dei?

Nihil unum laboris.

Denique quintum & ultimum prodigium omnipotentia Dei in mundi creatione est consecutio & effectus omnium aliorum: Et est, quod ingens hoc opus con-

fecerit absque fatigatione & absque ullo labore, quod illud in suo esse conservet absque ullâ contentione; quod illud gubernet sapientiâ tam admirabili, ut ne unica quidem aquæ guttula caderet de cœlo, nec minimus atomus se moveret in aère, nec unica sola cogitatio formaretur in capite omnium hominum, qui sunt in mundo, absque speciali providentiæ suæ directione, quasi aliud extra se agendum non haberet, abs eo tamen, quod vel minimum id ipsum habeat sollicitum: *Tale namque tantumque pondus creaturarum adeò citra negotium porrat Deus, ut nihil bajulare videatur.* Totius hujus universi gubernatio, tota hæc omnium creatorum Entium moles tam levis est ipsi ad portandum, quasi nihil haberet, quod portet; quin & nec minimum quid perdit ex altissimâ hæc pace, quâ fruitur in seipso, & attentione infinitâ, quâ desigitur contemplandis Divinis suis Excellentis in æternum.

Quid ergò restat, nisi ut concludamus illis Ecclesiastici verbis: *Terribilis Dominus, magnus vehementer, & mirabilis potentia ipse.* Quam terribilis est Deus in suâ Majestate, incomprehensibilis in suâ magnitudine, maxime admirabilis in suâ potentia! Nam quis poterit unquam satis admirari fortitudinem omnipotentis hujus architecti, qui pro

Y y 3

magna

Theophil.
in cap. 1.
ad Hebr.

Eccle. 47.

magnâ hâc mundi fabricâ non nisi quia adhibuit nihila. 1. Extraxit illum totum è nihilo. 2. Collocavit illum totum in nihilo. 3. Nullo usus est auxilio, nisi solus nihili. 4. Nullum impendit tempus pro exquisito hoc opere, adeoque & ulus est temporis nihilo. 5. Cùm nil laboris adhibuerit, in eo condendo, adunxit & cæteris laboris nihilum: unum duntaxat ejusmodi nihilum cumulatè satis fuisset ad declarandum luculentissimè omnipotentiam Dei; sed omnia quinque simul componunt admirabilem melodiam ad concinendam & deprædicandam gloriam ipsius per cuncta sæcula, quam & cantabunt abs intermissione in omnem æternitatem.

Tria alia
nihila stu-
penda.

Sed quod admirationem nostram auget plurimum, est, si consideremus alia tria nihila, quæ prioribus se adjungunt. Primum est, quod omnes creaturæ, quas extraxit è nihilo, nihil sint comparatæ cum illis, quas inde extrahere potest; primæ enim finitæ, aliæ numero sunt infinitæ. Secundum, quod omnes creaturæ, quas posset è nihilo extrahere, nihil sint respectu ipsius omnipotentis; hæ enim non sunt nisi purum non Ens & infinita miseria; Et Deus est ens infinito mo-

do perfectum. Et tertium est, quod quando haberes omne id, quod Deus jam creavit, & etiam, quod unquam creare potest magnitudine omnipotentis suæ, non haberes in manibus tuis, nisi res *nihili*, quæ te nec satiare, nec beatum reddere possent, nisi Deum ipsum possideas. Tanta est magnitudo animæ tuæ; tam admiranda ipsius capacitas, ut nemo, nisi ipse solus illam implere & contentare possit. Eheu! cur igitur aded inhiamus parvis hisce nihilis, quæ habere nobis non licet; Et illa si haberemus, nequaquam satisfacerent nobis. Et Deus se nobis offert, quem maximâ facilitate habere possumus; ut quid ergo abnuimus possessionem boni hujus infiniti, quod solum nos reddere potest beatos? Ô mi Deus! inhiet, qui volet, creaturarum nihilo; Tu solus es, quem desiderat, quem quærit anima mea: *pars mea*. Thren. 5. *Dominus, dicit anima mea*. Tu solus es, quem volo, & non opera tua, Ô omnipotens mundi creator. Nihilum est thesaurus tuus, unde trahis omnia, quæ tibi placent: Sed ego, qui non nisi purum sum nihilum, te aspicio velut unicum thesaurum meum unde traham omnia bona mea pro tempore & æternitate.

ARGU-

ARGUMENTUM.

1. Quod Deus creans mundum edificaverit palatium pro habitatione hominis.

2. Reliqua omnes creaturae sunt Domestici ipsius & servi.

ARTICULUS. II.

Quam pulchrum spectaculum, si quis Deum vidisset ædificandam.

Prov. 8.

Quid dixisses, si divinam vidisses sapientiam dirigentem totum opus omnipotentis creatoris, primis illis quinque creationis mundi diebus, sicut ipsamet nobis dixit? Quando præparabat cælos, aderam, quando certâ lege & gyro vallabat abyssos, quando æthera firmabat sursum & librabat fontes aquarum; quando circumdabat mari terminum suum, quando appendebat fundamenta terræ *super nihilum*, cum eo eram cuncta componens. Admirabilem hanc sapientiam ædificare magnum hoc naturæ palatium, modo naturæ ordini prorsus opposito; cum ædificare incipiam à tecto, & postea modo ponat fundamenta: *In principio creavit cælum & terram.* Videre omnia ipsam suspendere in medio magni hujus terræ globi, qui naturâ suâ tanti est ponderis, & nulli alteri nisi innixus nihilo; nihil omin^o reddidisse ipsum in situ suo immobilem, tot diversis regionibus distinctum, tot arbori-

bus, floribus & fructibus confertum; tot amnis ac fluviis velut totidem gutturniis ad illam refrigerandam interpunctum; circumcingere ipsum totum decumano mari velut cingulo crystallino liquido; extendere super hæc omnia, vastam regionem aëris tam puri, tam fluidi, tamque transparentis ac diaphani; & exin omnia hæc diversa habitacula velut supellectili instruere innumerabili multitudine animalium, quorum alia volant in aëre, alia currunt in terrâ, alia natant in aquâ. Impertiri tecto totum hoc ingens palatium cõperienti celsitudinem tam sublimem ac Majestate plenam, illudque illustrare tam eximio splendore, affigendo ejusdem laqueari lampadem splendidissimam, nempe solem omnium luminum fontem, qui nunquam extinguitur, ad totius domûs illuminationem.

Quid agis, ô Sipientia infinita? pro quo præparas tam ingentem fabricam? Illa tibi respondisset: *exstruo augustum & magnificentum palatium; instruo illud*

Pro quo ædificavit ingens hoc palatium Deus.

lud supellectili omnium rerum necessariorum ad tribuendam illi omnem commoditatem; accersio illi splendorem pretiosissimis quibusque ornamentis; Nec lo hic aliquid deesse, ut tantæ evadat magnificentiæ ac pulchritudinis, quæ nulli sit secunda, paremque non habeat. Sed pro quo hæc omnia? An forsan pro te ipsâ? Non, dixisset tibi, non est habitatio me digna, nisi propria mea essentia. Sed habitationem hic præparo creaturæ, quam mente meâ molior, quamque propriis meis formabo manibus, si domus ad ipsam recipiendam fuerit absoluta.

Quantum De, amet, quancique æstimet hominem, dum ei tam pulchrum palatium extruxit.

Dic mihi, quanti æstimâsses in mente tuâ eximiam hanc creaturam, quam adeo sublimi loco esse conspexisses apud Deum? Nonne dixisses? procul dubio hæc erit supremus quispiam Monarcha, cujus excellentia & dignitas omnem meam transcendit imaginationem, cum ipsi ejusmodi præparetur habitatio? Sapientia enim infinita est, quæ dirigit hæc omnia; sapientissimè igitur ædificat, & consequenter commendabit magnitudinem & divitias palatii dignitati & nobilitati hospitis. O Deus! quantum hunc oportet esse principem, pro quo tam splendidum erigitur palatium! Sed quid cogitâsses de consiliis Dei; super felicissimam hanc creaturam! o

quanti debet illam æstimâsse! quantum debet illam adamâsse, dum ipsi hæc ratione reclusit Thesauros omnipotentis suæ, ut præpararet ipsi munera tam pretiosa, antequam in statu esset illa recipiendi; dum uno eodemque tempore induxit ipsum in possessionem omnium illorum bonorum, quæ non nisi pro ipsâ erant condita, cum omnes aliæ creaturæ eo duntaxat nomine suum acceperint esse, ut ipsi servirent? Ah! quid poterit ipsa facere in recognitionem obligationis, quâ supremo huic obtrinetur creatori mundi, dum tanto cum honore, tantâ cum bonitate, tantâ cum magnificentia & munificentiâ ipsam voluit excipere. Si centies & iterum ceteris milena haberet ora, non sufficerent hæc ad ipsum laudandum, ad gratias debitas ipsi persolvendum; Et si corda haberet innumera, hæc tamen minora essent, ut ipsum condignè amarent.

Sed admiratio tua major adhuc fuisset, si Divina sapientia dixisset tibi: Tu admiraris Majestatem ac pompam palatii hujus, quod ipsi præparo; nihilominus hoc non est, nisi ut serviat ipsi pro diversorio in viâ, eâ ferè ratione, quâ alicui principi itineranti extrueretur propè viam regiam conclave aliquod è frondibus, ut unicâ tantum ibi nocte, non absque incommoditate suâ

Totus hic mundus non est, nisi diversorium pro viatore.

me-

moraretur; abs morâ mox iter suum ad regiam suam acceleraturus. Creatura, pro quâ totum hoc universum ædifico, talis est conditionis, ut omnia hæc, quamvis maxima videantur & pretiosissima, digna tamen non sint illius excellentiâ; Cùm eo condecoranda sit honore, ut meam sit portatura imaginem, ac gloriosos similitudinis meæ characteres. Habebit quidem, ut verum dicam, corpus sensibile ac materiale, sicut aliæ creaturæ; dabo tamen ipsi animam spiritalem ac incorruptibilem, intellectum tantæ capacitatis, tantæque latitudinis, ut aptitudinem habiturus sit possidendi me ipsum in omnem æternitatem. Totus hic mundus materialis tam parùm adimplere poterit immensam hujus animæ amplitudinem, ut illo contentari ipsi futurum sit impossibile; continuam passura famem bonorum longè majorum, edusque sua provehet desideria, ut, cum contentari non possit omni eo, quod ipsi dederò in terris, aspirare non cessabit ad bonum quoddam infinitum, nec satiabitur unquam, quo ad possideat me ipsum.

Pulchritudines palatii æternitatis nostræ.

Verum quoque est, non esse hic domum æternitatis suæ; non est visibilis hic mundus, quem transit, nisi tenue quoddam hospitium pro tempore peregrina-

tionis suæ: *Hospites & peregrini super terram.*

Ibi supra exstruo ipsi palatia, quæ digna sint ipsâ; ibi tales intuebitur magnificentias, quales oculus non vidit, nec auris audivit, nec cor humanum concipere potest: aliam non habebit domum æternitatis suæ, nisi propriam meam essentiam; non alios cœlos, qui constituent tectum palatii sui, nisi meam immensitatem; non aliam terram, quæ velut basis sit & fundamentum, nisi immutabilitatem meam æternam; non alium solem, qui ipsam illuminet, nisi meæ lumen gloriæ; non alium ignem, qui ipsam calefaciat, nisi illum amoris mei Divini; non alium aërem, quem respiret, nisi illam Spiritus mei Sancti; non aliud mare, quo cingatur, nisi vastum infinitarum mearum perfectionum oceanum; non alium panem, quem manducet, nisi illum vitæ meæ Divinæ; non aliam scientiam, quâ suum occupet intellectum, suæque satisfaciat curiositati, nisi illam verbi mei adorandi; non alias voluptates, quibus se recreet, nisi torrentem voluptatis meæ, quâ nunquam non erit ebria; non alia Exercitia, nisi illa me contemplandi, æternumque amandi; & tandem non alium terminum commorandi in augustissimo hoc palatio, nisi quem ipsi designa-

Zz

vero,

Eccl. 12.

vero, nempe illam æternitatis perpetuæ. *Ibis homo in Domum æternitatis sue.* Et tale est palatium, quod ipsi præparo.

Si omnia hæc intellexisses è proprio infinitæ sapientiæ ore, disponente adhuc magnam hanc mundi fabricam, nondum edoctus, quænam hæc tam felix esse debeat creatura, ipsaque adjunctisset: Tu es, ô Homo, tu es creatura hæc, pro quâ molior & meditor hæc omnia; tu ipse es, cum quo loquor; tu ipse es, quem eò usque amo ac diligo; Tu es, super quem tantâ cum munificentia effundere cogito, pretiosissimos hos bonitatis meæ thesauros. Nonne rotus hæsisse attonitus præ gaudio, admiratione & amore; præ gaudio, admiratione & amore; præ gaudio felicitatis tuæ; præ admiratione & amore tantæ bonitatis Dei super te?

Quantihomo estimare & admirari debeat felicitatem suam.

Ah! quomodò superabundanti non colliquesces gaudio, considerans felicitatem tuam? Itane, mi Deus, è nihilo, ubi per omnem æternitatem languebam, me elevatum videam ad tam sublimem felicitatis ac beatitudinis apicem, ex unico bonitatis tuæ excessu? Itane non contentus dedisse mihi esse tam nobile, insuper tot aliis tam speciosis creaturis esse dedisti ex amore erga me, ut illas omnes meo devoveres obsequio? Itane conservas illas, nutris illas, re-

muneras illas, eo duntaxat nomine, ut mihi obediant, mihi famulentur? quid ergò habueram meriti apud te, ut tanto me obrueres favore? undæ hæc tanta mihi oritur felicitas, tanta mihi proficiscitur beatitudo? Et non contentus misisse me in possessionem eorum bonorum omnium, quæ eduxeras è thesauris potentiæ tuæ, meque stabilisseeu Dominum, imò veluti Deum hujus mundi inferioris visibilem; ac si omnia hæc forent exigua, adhuc promittis mihi aliam habitationem æternam, infinito modo magis jucundâ, magis speciosam, magis pretiosam; meque ita de intentione ac voluntate tuâ, ut illâ possideam, assecuras, certumque facis, ut non alio, nisi ad hunc effectum, creaveris me consilio? ô mi Deus! misericordia mea! Ecce tantum bonitatis pro me? Ecce potius pro me, quam tot millionibus aliarum possibilium creaturarum, quæ non minus me dignæ erant, quasque tu aspiceret non est dignatus in vilitate sui nihili, unde nunquam emergent? quàm alta tua sunt consilia Domine! adoro illa, admiror illa, nec comprehendo illa.

Sed quâ ratione cor possit esse, quod non accendatur amore, dum ineffabilem hanc intuetur bonitatem, quæ tantis nos cumulat beneficiis? quænam tam indurata glacies, quæ non colliquescat

Quàm amabilis sit Dei bonitas erga homines.

circumdatis innumeris tædis ardentibus, quæ ad ipsa penetrent ipsius viscera? Ah! quid aliud sunt innumeræ hæ creaturæ, quas Deus extraxit è nihilo, eo duntaxat consilio, ut nostro illas deputaret servitio, nisi tot faces accensæ, quæ mediante cognitionis suæ lumine accendunt in nobis divini sui amoris ardorem? cum enim omnes sint divinæ ipsius liberalitatis eximia munera, manifestant nobis luculenter ipsius erga nos amorem: Et cor nostrum omnibus his ardentibus tædis non incalesceret, non arderet?

Itane? Exiguum beneficium ab æquali quoque nobis exhibitum, nos lucratur; si multiplicetur, nos urget; si absque intermissione & absque numero fiat, nos stringit, nos devincit, nos rapit; & fatemur, impossibile esse, quin cor nostrum contineamus ab amore. An igitur nobis amor non sit erga amabilem hunc benefactorem, à quo omnia habemus, à quo incessan-

ter dona accipimus, abs eo, quod hæc ab ipso efflagitemus? An erga ipsum duntaxat corda nostra frigida manebunt & insensibilia? Nonne ergo hæc glacie septentrionali oporteat esse duriora? Nonne suos occludant tantis beneficiis oculos & miserimâ infeliciter tabescant ingratitude?

Sed circumeamus ubique, invisamus paulisper præcipua magni huius palatii cubilia & conclavia, quod supremus creator ædificavit nobis pro tempore peregrinationis nostræ super terram, quodque parvum duntaxat appellat hospitium ac diversorium in viâ: *Non habemus hic civitatem permanentem*; Et videamus cum voluptate divitiarum infinitæ bonitatis ipsius, in abundantia, in valore, in pulchritudine suppellectilis, quâ illud ornare ac instruere voluit: vix fieri poterit, quin cor nostrum emolliatur ac vehementissimo erga Deum succendatur amore.

ARGUMENTUM.

*Prodigia terra, quæ manifestans
& depradicans Omnipotentiam*

am Dei.

ARTICULUS III.

Fundamē-
a mundi
suspensa è
nihilo.

Ingredere conclave primum, & videbis terram, quæ velut basis immobilis esse videtur, magnæ

hujus mundi machinæ, Ipsa tantum est ponderis ex naturâ suâ, ut omnes vires humanæ ejus nec millesimam partem portare possent super humeros suos; Et ad-

Zz 2

mira-

mirabilis hic architectus ipsam totam inniti facit nihilo: *qui appendit terram super nihilum.* Voca mihi peritissimos quosque totius mundi architectos, qui omnes contendant ædificare in aëre nidum parvæ aviculæ, abs aliquo sustentaculo, vide an efficere id poterint, & ipso opere complere. Et nos videmus gravissimam hanc massam super nihilum appensam, ubi inconcussa, stabilis ac firma permanet, innixa tamen omnipotentis magni hujus Architecti ipsam ita conservantis, & in eadem semper firmitate conservaturi: *Terra autem in æternum stat.*

Eccles. I.

Antipodes

Quam gratum spectaculum videre, quod terra, cum tota rotunda sit in suâ figurâ, & quasi in totâ suâ superficie ab hominibus habitata, homines habeat in altero hemisphærio nobis prorsus opposito, qui suos pedes habent contra pedes nostros; & nihilominus sint in situatione suâ naturali æquæ ac nos, cum habeant caput erectum versus cælum, & pedes super terram. Eadem terra nos portat, idem cælum nos tegit, idem sol utrosque illuminat, quamvis videatur, nos invicem omnino esse oppositos.

Terra rudis & ingeniola, pauper & dives.

Quod spectaculum, videre, quomodo sapientia infinita creatoris facere potuerit hoc elementum stupidissimum & ingeniosissimum, pauperrimum & di-

tissimum ex omnibus elementis. Videtur pauperrimum, quid enim vilius & abjectius est terrâ, quam calcamus pedibus nostris, & ne quidem manibus dignamur attingere? Et tamen suo includit sinu aurum & argentum, lapides pretiosos, ac omne id, quod potentissimi orbis Monarchæ ditissimum, pretiosissimum & rarissimum numerant in thesauris suis, aliud non est, nisi quod factâ vi ex ipsius eruerunt visceribus. Videtur ipsa rudis ac stupida: non enim habet nec mentem nec intelligentiam, nec ullum ex sensibus, qui communes sunt omnibus animalibus; Et nihil ominus, cum vitam non habeat, vitam dat innumeris plantis, herbis, arboribus ac insectis. Non habet ipsa gustum, & tamen producit fructus innumeros, qui habent gustus tam diversos, tam deliciofos, & saporis tam exquisiti, ut sumptuosissimis hominum epulis subministrat ea, quæ hominum omnium industria illis suppeditare non posset. Non habet ipsa intellectum, & facit opera tam ingeniosa tamque elegantia; ut omnis peritissimorum artificum dexteritas ipsorum perfectionem haud possit attingere. Non habet alias qualitates naturales, nisi frigus & siccitatem, quæ sterilitatis sunt principia, & tamen ex omnibus elementis est fecundissima, cum tam diversa producat

crea-

creaturarum genera; & licet hi-
sce incessanter exspolietur, pro-
gignit tamen semper iterum ali-
quid novi, abs eo, quod unquam
exhauriatur. O creator infini-
to modo sapiens, quis alius præ-
ter te tantis prodigiis locupleta-
re posset creaturarum tuarum in-
firmam & abjectissimam?

Ex eodem
succo terræ
maximè
insipida
dat sapo-
rem cun-
ctis fructi-
bus.

Quantum spectaculum, quod
omnes homines reddere deberet
attonitos, si considerarent, quod,
cum terra, cui incumbit nutrire
tot pignora, id est, tot radices,
tot herbas, tot plantas, tot arbo-
res, tot fructus, non habeat nisi
unicum uber, illisque omnibus
non nisi unicum subministrat ali-
mentum, & hoc quidem naturâ
suâ valdè insipidum; omnia ta-
men habeant naturas tam diver-
sas, omnia inde trahant vitam,
virtutem, saporem, formam, fi-
guram, colorem, qualitates de-
niçue tam diversas, tamque op-
positas, ut illorum iniri numerus
non possit, nec omnis illorum co-
gnosci varietas. An unica & so-
la terra rudis ac insipida producat
è sinu suo cuncta hæc prodigia?
unde accipit hæc omnia? quo-
modo dare potest, quod non ha-
bet? quæ admirabilis sapientia
totum hoc opus dirigit in uni-
verso mundo? Unus idemque
terræ liquor, qui non nisi valde
crassus est, prodit à principio è

visceribus universalis hujus Ma-
tris, & licet naturâ sua gravis de-
beret tendere in imum, attollit
se tamen in altum, induratur in
lignum seu truncum, mutatur in
corticem, dividitur in ramos,
diffunditur in folia, protruditur
in flores formatur in fructus; &
quælibet natura habet suam for-
mam, suam figuram, suam ma-
gnitudinem, suum colorem, suum
gustum, suam virtutem ab aliâ
diversam; & omnia hæc produ-
cuntur ab uno eodemque succo
insipido è sinu terræ prodeunte.
Ubi es, ô Salomon, cum omni-
tuâ sapientiâ? Dicitur quidem,
super omnia naturæ opera philo-
sophatum te fuisse, à Cédro Liba-
ni, usque ad hyssopum, quæ e-
greditur de pariete; certum ta-
men est, neque te, neque omnes
alios, qui unâ tecum ingeniorum
fuere prodigia, ac profundis spe-
culationibus illa rimati sunt, nec
minimam pulchritudinum, por-
tentorumvè in illis inclusorum
partem cognitione fuisse affecu-
tos.

Accipe manu simplicem flo-
rem, & vide, quàm vario orna-
tu condecoratum sese exhibeat
ab infinitâ sapientiâ Auctoris sui:
quàm benè digestum foliorum
numerum, quàm vivaces & gra-
tos colores, qualem figuram,
quàm proportionatam magnitu-
dinem

Opera ter-
ræ sunt in-
imitabilia.

dinem, qualem odorem, quantum virtutem, quantum splendorem? Et non videbis nequidem unicum ex omni multitudine florum, quos genuerit terra, huic in omnibus similem: Contendant quantum potuerint, expertissimi quique mundi artifices huic similem unicum conficere; laborabunt in vanum: omne quod facere poterunt, erit ejusdem imitari figuram & colorem; Sed odorem ipsi non conferent, & licet etiam odorem imitari possent; conferre tamen non poterunt illum tam vinidum & radiantem splendorem, qui est velut acris ille sanæ faciei color, quem nec ægroti, nec mortui habere possunt: dato etiam, eos illuc pertingere, ut hanc ipsi coloris conferant acrimoniam, quæ veluti vivus reddatur, nunquam tamen largari poterunt secretam illam virtutem, ab auctore in essentia ipsius absconditam & ab eo inseparabilem.

Ars tam
benè imi-
tatur na-
turam, ut
Salomon
discernere
illam non
potuerit.

Verum quidem est, artem, quæ simia est naturæ, dum studet imitari ipsam, post tot sæculorum decursum, factam esse tam peritam & expeditam, ut quandoque prudentissimos quosque in fraudem inducat. Dicitur, quod Regina Saba, quæ venerat in vium Salomonem ut experimentum caperet admirandæ ipsius sa-

pientia, quæ famosissimus erat per universum orbem, præsentaverit ipsi duos florum fasciculos, unum è floribus artificialibus, alterum è naturalibus confectum tam similes in omnibus, ut stupenda ipsi sapientia discernere inter illos non potuerit; hinc ad ipsum naturæ Auctorem confugere necessum habuit, ut ipsius cognosceret opus: Exposuit namque ambos soli, & mulca sapientior ipso, postquam circa ambos volitâdo se circumegerat, flori naturali insedit, sicque hunc ipsi manifestum fecit: sicut postea Spiritus Sanctus in formâ columbæ, cum videret Christum Jesum & Sanctum Joannem Baptistam apud Jordanem, qui tam similes erant, ut unus pro altero acciperetur insedit Capiti Christi Jesu, ad designandum, quis è duobus esset Messias.

Exibimus ex infimo hoc mundi conclavi, quod est terra, postquam inspexerimus unum adhuc illius prodigium omnino stupendum; innumerabilem nempe animalium multitudinem, quæ sapientia creatoris eduxit è sinu nihili, velut tot milicum turmas, quarum quævis sua gerit arma; hæc in pedibus, alia in dentibus, hæc in capite, alia in fronte, hæc in dorso, alia in toto corpore; Et hæc omnes tam benè sunt instru-

Etæ

etæ in bello, ut omnes requisita cum industria congregari non riant cum hoste, ipsum vel oppugnando, vel contraipsum se defendendo,

ero hæc voluit esse, ut omnia concurrerent, unum quodque pro modulo suo ad nostra servitia hæc ad nos alendos, illa ad nos vestendos, ista ad nos defendendos, alia ad conficiendos nostros labores, alia ad portanda onera, alia ad nos recreandos, & omnia ad declarandam nobis in finitam obligationem, quâ obstringimur tam magnificæ liberalitati Universalis nostri Creatoris.

Terra fert
& nutrit
infinita
animalia,
quæ cuncta
sunt ad
nostra Ser-
vitia.

Quam accepta varietas in vestibus tesserariis, quas Magnus hic Monarcha ipsos in campum producens, dorso ipsorum iniecit, hasque ab illis portari mandavit. Aliqua enim vestiuntur pilis, alia amicire placuit lana, & alia simplicem gerunt pellem, & unam quidem hujus & alteram alterius Coloris; in his est color unicus per omnia æqualis, in aliis est è pluribus diversis commixtus, in his sunt plures distincti, hinc inde in diversas corporis partes quasi incuriè projecti ac dispersi, tam pulchrâ cum varietate, ut videatur datâ operâ id factum tum ad recreandos aspicientium oculos, tum ad attollendum animum in admirationem Auctoris tantorum prodigiorum.

S. August.
serm. 4.
de verbis
domini.

Sed quod singulariter nos magis officere debet, nobisque addere stimulum ad cognoscendam & amandam providentiam Auctoris horum omnium? est, quod animalia omnia ad nostra destinaverit obsequia: *Fumenta quasi adiumenta infirmitatis nostræ*. Et cum pluribus magnis preamur necessitatibus, magno num-

Libenter Scirem, quid respondere poterimus cunctis hisce vocibus, quæ coram severo Dei judicio, maximam nostram ingratitude ex probrabant nobis: Non est hæc vana imaginatio, cum sacra scriptura verbis expressis dicat: pugnabit cum illo orbis terrarum contra in sensatos, quâ ratione tam fuisti socors, quod singulis saltem Diebus grates non rependeris Deo tuo pro beneficiis milleniis, quæ recepisti ab eo in horas singulas? quomodo oblivisci poteris tanti benefactoris, cum omnia ipse dona in tuis portares manibus, quæ de ipse amore loquebantur tibi? Quomodo videre poteris tam exacta tibi ad mandatum ipsius, ab omnibus Creaturis præstita servitia, & non suffundi pudore quod ipsi tua non exhibeas? Tolerandam adhuc, si servire duntaxat ipsi neglexisses: sed con-

contépsisti ipsum, insolentissimè oppungnasti ipsum, quotidie ad iram concitasti ipsum: vade in grate, elevatus eras super omnes creaturas, quæ subjectæ erant sub pedibus tuis, ut tibi obtem-

perarent tibi servirent, sed hujus te honoris indignum reddens promeritus es, ut humilieris & prosternaris sub pedibus omnium creaturarum in omnem æternitatem.

ARGUMENTUM.

Prodigia maris, quæ demonstrant Omnipotentiam DEI.

ARTICULUS IV.

E primo hoc conclavi magni naturæ palatii, quod est terra, transire placeat in alterum, pleno decurrens pede, quod est mare. An conclavis hujus intueris magnificentiam? Quis est cujus animus non percellatur admiratione maximâ magnitudinis Dei, ubi primum suos conjecerit oculos in vastam & fluidam illam camporum amplitudinem, quorum nullos intuebitur limites, nisi ipsos Cælos, quasi impossibile foret aspicere mare, abs eo, quod in Cælos attollantur oculi, ad adorandum tanti hujus prodigii auctorem. Si Moyses ex eo, quod semel tantum è petrâ, percutiendo ipsam virgâ, paucillum extra-xerit aquæ, toti mundo admirationi fuit: quid cogitandum erit de omnipotente hoc crea-

tore, qui totum hoc ingens aquarum Elementum, unico duntaxat verbo eduxit è nihilo? Non admiramur amplius hoc prodigium, eo quod quotidianus ipsius aspectus nobis illud jam reddidit familiare ac nimis quàm usitatum. Non tanti æstimamus illud, quod tantum superficie ipsius aspectâ contenti, non penetremus usque ad ingentes Thesauros visceribus ipsius inclusos. Sed da mihi, qui mente attentâ quatuor maris prodigia, quæ suo completitur sinu, sedulo revelavit; necessariò animus ipsius non tantum admiratione implebitur, sed prodigiis, quæ comprehendere non poterit, obruetur: *Da qui primum videat hæc, Hebescit, obruiturque miraculis.*

Quatuor
mira in
mari con-
sideranda
occurrunt

S. August.
de utilit.
credendâ
c. 16.

I. Quàm

1. Primum mirabile natura maris.

1. Quam admirabilis est Sapientia Creatoris, quod formare noverit ingens hoc corpus è materiâ omninò liquidâ, abs eo tamen, quod confecerit pro ipsâ vas aliquod solidum, quo contineatur? Siquidem tenendum non est, quod mare includatur in terrâ, cum hoc ipsâ terrâ longè sit majus universâ: Sed terra potius inclusa est in mari; & quia ipsâ est ex elementis infimum, & globus longè minor illo aquarum, quæ sunt elementum superius terrâ, hinc illa tota obvolvi & operiri deberet aquis maris in superficie suâ, & consequenter fieri inhabilis ad habitationem tam hominum, quàm animalium. Sed supremus Creator leges volebat statuere mari, ipsique inhibere, ne certas terræ obvolveret & operiret regiones: *Legem ponebat Aquis, ne transirent fines suos.* Et hanc partem, quam exoneravit aquarum pondere, pedibus subjecit humanis, ita ut dici posset, homines tenere locum & vices aquarum: *Aqua multe, populi multi.* An mirum igitur sit, quod tempestates concitent, & in continuâ sint agitatione, sicuti fluctus & procellæ maris?

Non crederemus, ingens hoc Elementum pace gaudere & concordia, eò quod in continuâ videatur esse confusione & in-

constantia perpetuâ: Et nihilominus in hac inordinatione, tam ordinatum, firmum ac constans est, ut astra Cœli non magis exactè & ad amissim suum perficiant cursum, quàm faciat illud influxu & refluxu suo. Quandoque tam subitaneâ & furibundâ exasperatur iracundiâ, ut disrumpatur & spumet præ rabie: diceres ipsum quantocyùs absorpturum terram & fluctuum suorum cuspide ipsi minitari Cœlo: & paulò exin tantam præsert pacem & malaciam, ut, dum suavi ac leni zephyro crispantur ipsius undæ, ipsæmet ad suæ impetum iræ ridere videatur. Quis est Omnipotens iste Dominus, qui furiosum hunc ita sub suis constructum tenet manibus, illumque quando voluerit, tranquillitati restituit? O magne Deus, quam admirabilis es in tuâ potentia: *Mirabiles Elationes Maris, Mirabilis in Altis Dominus.*

Et iterum non absque prodigio, quod condierit aquas ipsius amaritudine & sale quodam, quo præservetur à corruptione, & reddatur fœcundum piscibus, quibus largiuntur saporem & dulcorem, quem ipsæmet non habent. Unde desumitur sit tantam salis abundantiam, quanta sufficit ad satiendam tantam aquarum copiam? Alio non indiguit sale, nisi illo divinæ suæ sapientia,

A a a tix,

tia, quæ temperare & condire novit, si voluerit, omnes cordis afflicti amaritudines, etsi ipsum solum haberet tantas, quantas habet simul pelagus universum. O Bone Deus, quàm admirabilis es in operibus tuis! quàm amabilis es in tuâ ordinatione!

2.
Mare con-
servat ubi-
que com-
mercia.

2. Alterum prodigium providentiæ Creatoris est, si consideretur, quod formare tot brachia voluerit magno huic Elemento ad complectendam universam terram, & facilitandum commercium cum hominibus, ab uno extremo mundi usque ad alterum; quod destinare illi voluerit ventos velut totidem veredarios æthereos, qui velocius cursore portarent naves, fluctuantes hasce domos, quòcumque voluerint; quod omnes ipsius abyssus, ubivis locorum tantis conseriverit & impleverit insulis, quæ essent velut tot hospitia, à divinâ providentiâ pro itinérantibus in mari præparata, ad capiendam ibi, si vellent, quietem & quandam refocillationem; vel quæ essent velut tot arbores ad certa intervalla plantatæ in amplissimis illis campis, quorum trajectus nimium laboriosus foret, ut volucris annuatim ab uno climate ad alterum transmeantibus præstarent locum quietis ac refugii.

3. Aliud prodigium admiran-

dæ Sapientiæ Omnipotentis huius creatoris est, quod ingens hoc corpus disposuerit velut inversam cucumellam distillatoriam, ad distillandas exin pluvias super universam terram, cum voluerit illud calefieri supernè ab igne solari, & non infernè, sicut artificialitæ nostræ cucumellæ calefieri solent; à quo calore solari postquam multi vapores fuissent sursum attracti & per frigus mediæ regionis aëris condensati velut operculum chrySTALLINUM, quod datâ operâ universali huic mundi cucumellæ distillatorie super imposuit, format exinde copiosas ac fertiles pluvias, quæ blandè ac leniter distillantur super universam terram: sicque quasi hortulanus, quem providentiâ divina suis conduxit stipendiis, statutis temporibus irrigatum venit hortos nostros ac campos, abs eo, quod necesse nobis sit hic manum apponere. O Sapiencia! O Bonitas! O admiranda providentiâ Creatoris! Si non nisi rarissimè ejusmodi nobis concederes favores, & quidem diuturno tempore ac ferventibus votis à te postulatos, redderemus tibi grates; sed quia sæpius iisdem nos accumulâs, abs eo, quod à nobis efflagitentur, non magni æstimamus, persuasi nos propterea tibi parum obligari.

Sed non contentus distillare sic nobis favores suos guttatim & cer-

3.
Mare itia
gat coram
terram per
pluvias &
flumina.

Ecc

Ma
tr
ter
pisc

& certis temporibus per pluvias, continuò & abundanter illos in nos diffundit per magnos hos fluvios, qui prodeunt e sinu maris, ac sinuosis flexibus velut magnas arterias sese dispergunt per universum corpus terræ, ut ipsam irrigent ac refrigerent, & aquarum suarum dulcedine vitam communicent tum plantis, tum animalibus. O Deus! Si ad dulcorandum parvum vas aquæ marinæ, centum sacchari vel mellis libræ non sufficerent, unde tu remus Creator desumit, quo addulcoret omnes aquas ingentium fluviorum, qui prodeunt e sinu amaritudinis plenissimo? Tu sola es, O Sapia iufinita! quæ omnia hæc modo nobis incòprehensibili operari nōsti prodigia: *Ego Sapia effudi flumina.* Ah! Domine, nos transfigimus hic vitam nostram velut in mari tempestatibus & amaritudinibus nunquam non referto; sed tu omnia, si volueris, convertere nōsti in dulcorem & pacem! omnes terræ consolationes sunt minores, quàm tollere ut possint omnem e corde afflicto amaritudinem; Et tu solus, O inexhauste æternarum fons deliciarum id gaudio replet, non nisi unicâ dulcedinis tuæ guttâ.

4. Post considerata omnia prodigia oculis nostris in maris superficie exposita, cogitationi

bus tuis excurre in sinum ac profundas abyffos ipsius: Bone Deus! quanta prodigia magis adhuc stupenda tuum rapiant animum, ad extollendam & adorandam magnitudinem Dei? Innumera- biles hæ Creaturarum legiones, quibus repletum est; prodigiosa hæc piscium varietas, quibus scatet, quibusque multò magis locupletatur, quàm terra; ubi nescias, quid magis admireris, vel illorum multitudinem velut infinitam, vel tam portentosam varietatem in ipsorum naturâ, in ipsorum formâ, figurâ, magnitudine, colore, robore, industriâ.

Quàm admirabilis industria Creatoris, qui providit ipsis de modo vivendi absque respiratione, volandi absque alis, currendi absque pedibus, colloquendi, seque invicem intelligendi absque verbis, inveniendi alimenta tot diversa, juxta gustum & appetitum suum, & quidem in elemento, cui nullus colonus ullum commisit semen, ad colligendam inde messem, quæ ad ipsorum serviat alimentationem: habent quidem abundè, quod bibant, sed non videtur, tam inusitatam animalium coiam invenire posse, quod manducet, in aquis, quarum totum Elementum non sufficeret pro uno homine solo, si illud totum integrum absorberet; Et nihilo-

A a a 2 minus

minus vivunt, crescunt, impinguntur; & providentia Patris cœlestis prospicit illis de omnibus, quibus indigent. Et iterum an absque stupore aspici possit tam prodigiosa, quam ipsis largitus est, fecunditas, quæ eodumque omnium animalium terrestrium transcendit fecunditatem, ut quandoque unicus piscis decies millenos producat? Nonne his universum mare impleri mox posset, ut sinu suo nil amplius caperet, nisi providentia de remedio prospexisset, ut seipfos depopularentur, unusque alterum devoraret

Providentia Dei gubernat pisces in profundo maris.

2^a Cor. 11.

Verum si cogitationes tuas profundius adhuc dimitteres in vastas illas abyffos, quæ sunt sub aquis, quam copiosum admirandi Dei magnitudinem, invenies argumentum? Imaginare tibi, manum ipsius te immerfisse ac conservasse, sicut olim Apostolum suum sanctum Paulum, die ac nocte integrâ in profundo pelagi: *Nocte & die in profundo maris fui*; tibi que dedisse libertatem toto tempore illo, tuos conjiciendi oculos in omnem, quod libuerit, partem. Quanta admiratio, videre multitudinem illam populi muti in motu continuo, qui incessanter sese mox uniunt, mox ab invicem separantur, qui veniunt & redeunt, singuli per viam sibi à providentiâ Patris sui Cœlestis

præscriptam, & singuli per motus innumeros, qui ab omni ordine deflectere videntur, abs eo tamen, quod vel unicum faciant, qui non dirigatur ordinatione infallibili divinæ ipsius Sapientiæ? Quanta admiratio, ibidem secundum apparentiam, non videre nisi perturbationem & confusionem universalem animalium diversæ naturæ, hæc unus, alia alterius figuræ; hæc valde parva, illa mediocria, alia tantæ magnitudinis, ut Insulæ fluctuantes, vel montes circumvagantes credi possent: Et tamen verum esse, quod in hac confusione & perturbatione apparente, habeant reipublicæ suæ administrationem tam ordinatam & exactam, ut inter ipsa nil eveniat unquam nisi juxta leges sibi à Creatore suo præfixas?

Quanta admiratio, videre, quod cum priventur ratione, nihilominus tantum habeant intelligentiæ, ut unumquodque cognoscat amicos & inimicos suos, quodlibet cognoscat & amet patriam & regionem suam: Noverunt ipsa tempus transitus sui ab unâ regione in aliam; habent provincias & regna sua separata, in quæ se recipiunt; & ut illorum conservent possessionem, gerunt bella & seva in-eunt prælia; hinc est, quod sua habeant arma tum offensiva, tum

Admirabilis Occo- nomia ab mirabilis hujus populi.

tum defensiva; aliqua gladium gerunt in dentibus, alia venenatos gerunt aculeos, aliqua in capite, alia in dorſi medio; alia dentes habent tam acutos velut raſoria, alia ſunt armata forcipibus, alia fortiffimas induuntur loricas; alia ubivis locorum ſua ſecum portant domicilia, quibus incluſa ſunt velut portatilibus propugnaculis, ubi capi non poſſint. Et licet pleraque tam parva ſint atque debilia, ut facile majorum evadant ſpolia, nunquam tamen nec omnino vincuntur, nec prorsus exterminantur, ita ut non ſemper ſuam conſervent & tueantur ſpeciem: & admirabilis providentia patris cœleſtis dirigit hæc omnia, tantam curam gerens piſciculi vel minimi, quaſi ipſe ſolus in univerſo eſſet mari.

O Sapientia infinita, quàm es admirabilis? quàm es incomprehenſibilis! Sanctus Job, magnus hic contemplativus, ſuadet nobis, ut ſæpè colloquium inſtituamus cum terrâ & mari: *Loquere terra, & respondebit tibi, & narrabunt piſces maris.* Ambo tam altè loquentur nobis de Deo, ut edoctrina nos ſint & cognoscere & amare Deum: quin & piſces ipſi, qui muti ſunt & absque verbis, tantæ ſunt faeundix, ad enuntianda prodigia Creatoris ſui, ut unicus ſolus è tot millionum millionibus, quos

omni fruenteſ libertate Crystallinus ille carcer includit, ſufficeret ad occupandum & exercendum animum curioſiſſimorum quorumcunq; hujus mundi, ſi ipſum perfectè cognoscere attentaret.

Sed antequam mare deſeramus, audiamus, quomodo nos arguat & reprehendat per os magni cujuſdam vatis! *Erubefce Sidon, ait mare.* O homo, an non erubeſcis, quod non obedias Deo tuo. Tu vides, me ingens eſſe Elementum, ubi venti contrarii ſæpius excitant tempeſtates; ſed dum maximâ ſuccendor irâ, quantocyùs deſervecō ad minimum voluntatiſ ſuæ nutum, & tu terræ vermiculus fleſti noles ſub legibus ejuſ? Ego facile invadere & occupare poſſem totum orbem terrarum; ſed iſ tribus arenæ granulis, meoſ mihi præfixit limites, quos dum attingo, revereor, & ultra non progredior: Et tu invadere & occupare velles omnia, quæ tuâ non ſunt, nec ad te pertinent. Et licet pulverem tui aſpicias tumuli, quem iſ tibi ponit ob oculos ad continendam ac repellendam tuam avaritiã, tuâ tamen concupiſcentiæ nullam nec metam ponis, nec limites. Ego nonniſi amaritudo ſum in meipſo, & nihilominus retinens in me, quod amarum eſt, nonniſi dul-

Aa 2 3 cedinem.

Exprobra-
tio à mar-
facta ho-
minibus.

quid
iſde.

Job, 22.

cedinem impertior hominibus tum in meis piscibus, tum in aquis fluminum, quæ è meo procedunt sinu velut totidem fecunda ubera, ad propinandum illis potum, cum id mandati à meo acceperim Creatore: Et tu, cui incumberet nonnisi dulcedinem ac benevolentiam esse

pro omnibus, retines tibi quidem dulcedinem, sed proximo tuo, quem tibi Deus diligendum præcipit sicut teipsum, non nisi amaritudinem propinas & rigorem? Considera hoc bene, & morere præ pudore. *Erubescet Sidon, ait mare.*

ARGUMENTUM.

Prodigia aëris, quæ nobis declarant Omnipotentiam Dei.

ARTICULUS V.

Natura
aëris,

Ascende è secundo hoc conclavi in aliud sublimius, & videbis aërem multò pulchriorem, adeoque & invenies prodigia longè prioribus jucundiora, quæ etiam in majorem te adducunt admirationem magnitudinis Dei. Aër est tertium Elementum, quod solum & unicum cæteris ambobus majus est, magisque extensum. Sed Sapientia Creatoris facit illud è materiâ tam tenerâ & subtili, ut videatur ratione quâdam accedere ad rem spiritalem: Nam quamvis corpus sit, ipsum tamen non vides, cum nullum habeat colorem; ipsum non tangis, cum nihil in se habeat soliditatis; ipsum non gustas, nec olfacis, cum non habeat nec odorem, nec laporem, ipsum non audis, quia nullum concitat tu-

multum. Quantum prodigium, quod ita sit in omnibus sensibus tuis, & à nullo tamen sensu tuo percipiatur.

Nihilominus verum est, ex ^{Necessitas} omnibus elementis nullum tibi ^{aëris,} magis esse necessarium, eo quod absque illo vivere non posses: Aër est amicus tam fidelis, tamque constans, ut nunquam te deserat, probè gnarus, te abs ipso subsistere non posse, & si ad momentum duntaxat te dereliqueret, te quantocyùs suffocandum, vitâque privandum fore. Hinc est, quod ipsum continuò invites in domum tuam, singulis momentis respices ipsum, seu vigilans seu dormiens, sive laborans, sive quiescens, non cesses ubivis ipsius requirere præsentiam; & ille ex parte suâ tantam erga te gerit inclinationem, ut velut intimus amicus cordis tui

tui non cessit illud visitare, illud refrigerare, illud consolari, licet toties rejiciatur & expellatur, quoties illuc intraverit. O amantissime Deus, non tam necessarius es animæ meæ, sicut est aër cordi meo, ut illud vivificet? ut quid ergo non habet respirationem suam & continuas aspirationes suas erga te, ut attrahat te in intimū voluntatis suæ, quæ est velut cor ipsius? Volo, volo id, o mi Deus! *Te magis, quam aërem spiro*; & intentio mea est, ut omnes respirationes corporis mei sint tot affectuosæ ac amorosæ aspirationes animæ meæ erga infinitam bonitatem tuam.

Aër ingens theatrum est mirabilium omnium potentia Dei.

Nihil magis secundum speciem videtur esse nudum, vel magis vacuum, quam Elementum aëris, cum nihil ipsius videamus; nihilominus est ipse ingens theatrum, ubi providentia Creatoris ostendere sibi complacet maxima potentia suæ miracula. Ipse est, qui dum è terrâ attolli facit vaporem tam subtilem, ut non advertatur, utitur ipso ceu materiâ universali ad formanda ex eo diversa meteora, mox nubes volantes, tantis distinctas coloribus, tantis indutas figuris, mox pluvias, mox nives, modò tonitrua, modò grandines, modò fulgura, & modò thesauros roris; & dum ventorum alas pretioso hoc onerat liquo-

re, occultam fœcunditatis virtutem, quam ex influentiâ astrorum accepit, secum circumferente, imperat illis, ut in diversa portent ipsum mundi climata, ac prudenti œconomia distribuunt ipsum, more fidelis hortulani, ad irrigandam universam terram.

Quam potens is Monarcha, qui non utitur, nisi solo hoc vapore, vel exhalatione mixtâ cum ipso, ad fabricanda exin detonantia illa Cœli tormenta, quæ præcipitat, quando vult, super capita nostra, velut tormenta bellica extracta ex armentario Domini Dei exercituum; ad formandum ignem illum, quem includit in sinu nubes, parientis mortem, quando dirumpitur; ad conficiendum fulmina illud, quod tam horrendum excitat fragorem, fœtum illum prorsus ardentem, conceptum & natum è sinu, qui non nisi totus est glacies; tonitru illud, quod tremore milliones percellit hominum, quamvis ex illis quandoq; non nisi unicum feriat! & sæpius nullum? Quis flectetur sub omnipotenti hâc manu, quæ conservat totam hanc formidandam machinam supra nihilum, quæ quæ dum voluerit, ferit & percutit ictibus, quos à se potentissimi Mundi Monarchæ avertere non possent?

Sed!

*Prodigium
incompre-
hensibile
ventorum.*

Sed quis intellectus penetra-
re possit divinæ hujus Sapien-
tiæ arcana, dum continet alli-
gatos in thesauris suis ventos,
velut parvos lemures circum-
vagari cupidos in aère? Dimit-
tit illos, quando sibi placuerit,
qui autem jam soluti, quasi vin-
dicare se vellent de captivitate
suâ, foedas ubique invehunt cla-
des, evertunt arbores, demoli-
untur domos, concitant tem-
pestates horrendas, & dum ma-
gis debachari videntur, mox illos
inhibet, & includit, quo autem
carcere, dici non possit. Quan-
doque concedit illis nonnisi se-
milibertatem, unde leniter qua-
si zephyri sufflando refrigerant
aërem nimium ab igne solis ca-
lesactum; insinuant se inter syl-
varum & nemorum folia, & dul-
ce efficiunt murmur, quod est
velut arborum colloquium;
blandè invitant volucres, ut vo-
latu liberiore apertum diffin-
dant aërem, sese offerendo ad
portandum ipsas quasi in mani-
bus suis, quocumque voluerint
per latè patentes totius aëris
campos. Nonnunquam nostris
ablandiuntur vultibus, nobis-
que inserviunt velut sudarium
ad abstergendum sudorem, quo
madent, & temperando nimi-
um ardorem, quo flagrant, non-
nisi gratum relinquunt ruborem,
quo decorantur. Quis effari
potest, quænam sint incunabula

tot invisibilium veredariorum
per aërem discurrentium? ipsos
audis, percipis ipsorum voces,
quandoque tumultantes & cla-
morosas, quandoque blandas &
gratiosas; sed nescis, neque un-
de veniam, neque quò vadant,
nec quo regantur duce per mo-
tus tot inordinatos, quos faci-
unt, abs eo, quod unquam vel
puncto minimo deflectant à viâ
rectâ sibi à Creatore suo præ-
fixâ Nunquam sapientissimi
quique totius mundi Philoso-
phi certam nõsse poterant in-
formationem, nec de ipsorum
ortu, nec de tumulo, quo se
confecto suo cursu sepellant.
Hæc prodigia sunt abscondita
in arcanis thesauris Dei: *Qui* Psal. 134

educit ventos de thesauris suis.
Id quod summè enuntiat di-
vinitas potentæ ipsius, est, quod
conclave hoc magni naturæ pa-
latii, modo quodam magis ju-
cundo ac festivo instruere vo-
luerit, quàm priora duo. Mare
totum repletum est piscibus;
terra tota conferta est animalibus,
arboribus, plantis, floribus & fructibus;
sed totus aër in-
fructus est innumerabili multi-
tudine avium diversæ naturæ,
quæ omnes tam pomposè, tam-
que pretiosè induuntur amictu,
ut Regum ostia ac murices longo
post se relinquunt intervallo,
nec ulla ars omni suâ indu-
striâ eò unquam sit accessura.
Accipe

*Pulchra
varietas
avium.*

Accipe manu unicam pavonis plumam, & considera pulchram illam dispositionem tot tenuium filamentorum, quorum singula colore suo cœruleo & aureo tam gratiosè sunt instructa, singula in ordine ac serie suâ tam benè disposita, ut nullus Apelles penicillo peritissimo tantâ cum vivacitate illa potuisset oculis objicere, quantum sapientia tua, quæ totum hoc opus deduxit: O Deus optime, in minimis quibusque sese ostendit admirabilem! *Interroga volatilia Cæli, & indicabunt tibi.* Nihil tam luculenter nobis loquitur de Deo, quàm parvi hi visibiles cœlorum Genii. Istorum figuræ, ipsorum colores, ipsorum volatus, ipsorum industriæ nos mirè alliciunt, ipsorum cantus & recreationes prorsus innoxia nos summâ afficiunt voluptate: nec unicum eorum, quæ observas in illis capere aut animo comprehendere poteris prodigium. Philosophi unica sola ipsorum penna omnes scriptorum, quos totus enumerat mundus, fatigabit pennas.

Quis est, quem non alliciat dulcis harmonia tam numerosæ hujus phalangis parvulorum Musicorum in aère, qui sese congregant, abs eo, quod mittantur, seque ipsos in aère sustentant, alarum suarum pondere, quibus, cum semper aliquid mo-

lis habeant, potius ad ima detrahi deberent? Et nihilominus illæ sunt; quibus tenentur in sublimi, quæque impediunt, ne cadant, ne labantur. Illorum nemo alio instructus est instrumento musico, nisi parvulo suo pulmone, suo guttore, suo rostro, suâ linguâ; nec eorum quispian frequentavit Scholas ad addiscendum reddere tonos, cognoscere notas, facere fugas, suspiria, pausas, symphoniam & consonantiam melodix; Et tamen omnes sigillatim partes suas agunt, tenentque tonos tam exactos, modulosque tam accuratos & particulares, ut nullus cantet sicut alter; nihilominus ita benè consonant, ut nec unus à suâ aberraret notâ, & omnes simul modulantur cæmen tam acceptum, ut peritissimè quique musici harmoniam tam suavem componere vix possent.

Quis es tu O Magne Chorage, hujusque Musices præfecte, qui parvulos hosce dirigis cantores, qui modulos moderaris, qui tribuis illis tonum, quique tam scitè ipsorum temperas cantum. O Magna Dei Sapientia, quàm es admirabilis! An soli nos simus, qui non canamus laudes tuas juxta præfixas nobis leges? O quàm facile invenit anima magnitudinem tuam in Creaturis tuis contemplari asueta, ubi vis locorum ansam & materiam, se-

B b b se ad

Job. 18.

Suavis avi-
um har-
monia.

Sanctus
Franciscus
laudabat
Deum cum
avibus,

se ad te elevandi, te cognoscendi, te laudandi, teque amandi!

Quoties avicularum cantus inservit ceu monitorium beatis illis Eremi cultoribus, quemadmodum hodie inserviunt nobis Campanæ ad denotandam horam cantandis laudibus divinis præfixam? Quis non dulcedine & divinâ consolatione colliquesceret; dum videt, quâ ratione Seraphicus meus Pater Franciscus certamen aliquando iniêrit cum philomelâ, quis melius ex ipsis laudes resonaret Creatoris? Incipiebat philomela versiculum sono tam dulci, sed tam vivaci, ut magnum Sanctum maximâ afficeret voluptate, ac simul ad respondendum alliceret, quod tanto cum ardore fecit, ut diffindendum sibi in duas partes videretur cor, & anima corpo-

ris ergastulo dissolvenda, ut se ipsam totam converteret in laudes Dei. Resumebat partes suas philomela, & alium iteratò incipiebat versiculum; Et Franciscus respondebat tono tam sublimi, suoque carmini immiscebat tot suspiria, tot languores, tot pectoris amore succensi flammæ, ut ipsas emollire potuisset petras: tamdiu duravit certamen, quoad tandem se devictum fateretur Franciscus. Ita, procul dubio devictus erat, dum succubuit ignis illius cœlestis ardoribus sese devorantibus, & facientibus ex se Martyrem Charitatis. ô Mi Deus! quid sumus, nisi stupor & glacies ac mera insensibilitas in comparisonem adducti cum bonis servis tuis te cognoscentibus, teque amanti-

ARGUMENTUM.

Prodigia Cœlorum, qui enarrant gloriam Dei, ipsiusque demonstrant Omnipotentiam.

ARTICULUS VI.

Hic desideranda est terra, & dimittendus aspectus omnium rerum mundi hujus inferioris: Opus autem nobis foret pennis columbarum, quales desiderabat Propheta, ad nosmet ipsos sursum elevandos, & invisendum maximè sublime palatii nostri habitaculum. Nihil huc-

usque vidimus in omnibus aliis, quod æquiparari possit decori, quo insignire supremo placuit Creatori tectum hoc tam magnificentum, tam splendidum, tamque pomposum, quod superimposuit toti huic ingenti ædificio, ut ejusdem esset complementum & ultimata perfectio. In hoc præcipuè ostendere voluit

luit divitias gloriæ suæ, & omnes Creaturas suas in continuâ & maximâ tenere admiratione in- tuentes magnificentiam suam.

que oleo, quæ cum ex seipsâ nihil habeat luminis, accipit id, quod nobis impertitur, mutuum ex oculis ceu loculis, & aspectu Solis.

Magnorum igitur luminum horum favori attribuendum, quod liceat nobis aspicere Cœlum. Sed quid ibi cognoscere possumus, è tam loginquo aspicientes ipsum? Vides magnificos illos mundi fornices. Omnia hinc sunt admirabilia & incomprehensibilia omnino. Ex quâ constant materiâ cœlestia illa corpora? An ex materiâ æquali, quâ constant elementa nostra? an ex aliâ, quæ nobilior sit & naturâ suâ incomprehensibilis? An ingentes hi globi solidi sunt, velut æs, an liquidi velut aër? an infixi ibi sunt sidera, velut rubini fundo auri solidi, vel an fluctuant ibi, sicut pisces in mari? an singuli gubernantur & reguntur in motu suo ab intelligentiâ suâ particulari? dicite mihi, Philosophi, post mille annorum studia & continuam hanc super re disputationem, an unquam sentietis idem, ejusdem eritis opinionis?

Quando cernimus in Cœlo innumerabilem multitudinem stellarum, magnitudinis tam diversæ & claritatis tam inæqualis, quæ quidem confuse illic nobis videntur collocatæ, ab infinitâ autem sapientiâ Creatoris, datâ operâ, incerto ordine nobis in-

Bb b 2 com-

Pulchritudo duarum facularum in mundo.

Sed quia nimium distamus à Cœlis, utpote tam prodigiosæ celsitudinis, ut vix oculorum acie nobis illuc pertingere liceat, ad conspiciendas divitias ipsius ac pulchritudines; hinc duas nobis deditâ operâ nunquam non accensas servat faces, ad illuminandum nobis tum diem, tum noctem. Illa diei, augustus hic Sol, inexhaustus ille fons luminis tantæ est magnitudinis, ut, si accuratori Astrologorum supputationi fidem damus, transeat centies, sexagies sexies magnitudinem univêrsæ terræ; licet maxima & stupenda ipsius altitudo ipsum oculis nostris, ad rationem diametri, unius vix pedis exhibeat. Illa noctis, Luna æqualis nobis videtur magnitudinis, nihilominus ipsi luculentis suis demonstrationibus nobis ostendunt, hanc non solum non esse paris magnitudinis cum sole, sed longè minorem toto terræ globo, & non majorem quartâ hujus parte; unde manifestum nobis fit, quod illa multò magis nobis esse debeat vicina, & maximo intervallo à Sole remota. Hæc est velut magnifica lampas argentea, quam magnus Paterfamilias in noctis caligine nobis servat accensam, & quidem abs-

Cujus natura sit Cœlum.

Cœlum est ingens libet exaratus characteribus lucis.

comprehensibili sic dispositæ: Dici potest, eas magnum esse librum, litteris aureis à digito Dei exaratum, quem nostris exposuit oculis, in quo sublimes ac stupendas legeremus veritates, si illas cognoscere & intelligere nobis liceret. Quid insinuare nobis splendidi hi volunt characteres? Conantur ibi legere Astrologi eventus hominum futuros; sed sæpius hos magis in suâ legunt imaginatione, quam in Cœlesti hæc Scripturâ, cujus omnem intelligentiam sibi Deus solus reservavit, concedendo nobis duntaxat illam nostrâ prosequi admiratione, vel ad summum permittens illam legere, & divinas suas revereri excellentias.

Prodigiola
magnitudo
& diversitas
stella.
rum,

Sed omnes hæc splendida Creaturæ, quæ nobis tam parvæ videntur ob maximam ipsarum distantiam, tam magnæ sunt, ut illæ, quæ primæ sunt magnitudinis, centies septies majores sint universâ terrâ, secundæ magnitudinis nonagies, tertiæ septuagies, quartæ quinquagies quater; quintæ quadragies sexies: & tandem illæ magnitudinis sextæ, quæ omnium sunt minimæ, superent saltem tricies novies universam magnitudinem terræ. Omnes hæc ingentes, lucentes ac resurgentes Creaturæ sunt illic duntaxat, ut sint velut oculi Cœlo-

rum, semper aperti ad aspiciendam terram, nec alio negotio distenti; nisi ut benignis suis influentiis velut totidem eximiiis favoribus ipsam continuò prosequantur. Quis novit, an peramplæ hæc luminis regiones, non æquè suos habeant inquilinos & habitatores sicut terra? fortassis esse poterunt aliquæ Creaturæ intellectivæ, quæ abs intermissione laudent Deum, sicut ipsemet insinuare nobis videtur, in libro Job: *Cum me laudarent astra matutina*; & sicut postea Regius cecinit vates Psalmo decimo octavo; Cœli enarrant gloriam Dei.

Defixâ mente velim consideres stellam minimam, quam videbis in Cœlo; videbitur tibi hæc non major extremitate digiti. Si quis tibi diceret, quod in parvo hoc luminis puncto reperire sit regna, provincias, Civitates, nonne judicares, hæc omnia modica & valde parva esse debere? Sed qui diceret tibi, hæc omnia conferta esse infinitâ multitudine hominum, qui sibi invicem bella moveant, se invicem occidant, macent, ad obtinendam solummodò centesimam millesimam partem centesimæ millesimæ partis hujus puncti, contemnentes interim omnem amplissimam Cœlorum latitudinem sibi liberaliter oblatam, quamque possidere possent

Mag
stul
hom
quo
labo
pro

Job. 38

possent in pace. Quæ tibi de hominibus ejusmodi mens, quæ sententia? Nonne diceres, plurimum ipsas desipere, dum rei tam parvæ adeo sollicitè inhiantes, majora abs comparatione contemnant, despiciatui habeant.

Magna
stultitia
hominum,
quod ita
laborent
pro terrâ.

Sed quid diceres tunc, si loco mutato tu in parvo isto luminis puncto collocatus, aspiceres terram, quæ trigiesies novies minor est minimâ stellâ? an videre illam posses, quæ non est nisi obscuritas, quæ quæ in comparatione hujus astri non apparet, nisi instar puncti? Sed posito, quod ipsam fortassis observare & percipere posses veluti parvum arenæ granulum, quid diceres, si videres labores & tormenta, quibus se onerant homines, ad dividendam illam in regna ac provincias, ad ædificandas Civitates, acquirendas sibi amplas ditiones, comparandum sibi Nomen Magnatum atque Principum, divitum atque locupletum, si possessionem obtinere potuerint duorum vel trium agrorum, qui non sunt nisi centesima millesima pars centesimæ millesimæ partis parvi hujus nihili: O punctum terræ! Quot mortales pro te digladiantur! Et negligere interim possessionem totius Cœli, quod facilius acquirere possent. O vanas occupationes! ô stolidita-

tem! O Cœcitatem hominum!

Attollamus in Cœlum oculos, & tria præcipuè videbimus prorsus admiranda. Primum, incredibilem ipsius altitudinem ac amplitudinem immensam. Secundum, motus ipsius tam veloces, tam diversos, tam oppositos, nihilominus tamen tam ordinatos. Tertium, quod hæc Cœlorum velocitas motus causet lentissimos, quos hic peragimus in terrâ.

Tria mirabilia consideranda in cœlis.

In primis, quis perticam apprehendere posset manu ad dimetiendam altitudinem tecti admirabilis hujus palatii, nobisque ad amissim dicere, quanto intervallo Cœlum ascendat supra terram, & in quantum sese extendat ipsius amplitudo? Si de hoc referre volumus, quod sapientissimi quique Astrologi omnibus suis studiis cognoscere potuerunt, credemus ab initio, ipsos nobis non nisi meras enarrare fabulas; Sed demum luculenter & manifestè ostendent nobis, certissimas id esse veritates clarissimis demonstrationibus desuper factis inventas. Affirmant hi nobis firmamentum, ubi sunt stellæ, quod tamen non est è Cœlis maximum, minus habere non posse quàm quadringentos milliones leucarum in circuitu, ipsumque nihilominus intra viginti quatuor horas suum circa mundum perficere

i. Magnitudo & altitudo cœlorum.

cere cursum : asserunt quoque tam enormem esse ipsius altitudinem, & elevationem à terrâ, ut, si lapis molaris projiceretur cum impetu è concavo firmamenti, licet incredibili cum celeritate præceps in imum rueret, lapsu suo consumpturus foret quadraginta quinque circiter annos, quis mente concipere possit, quanta intercapedo hic terminum à quo dividat terminum ad quem?

O Magne mundi Architecte, quantam ædificio tuo contulisti altitudinem? Et tamen adhuc id nihil est; siquidem tuæ thronum gloriæ, ubi te ipsum manifestare tibi complacet animabus beatis, altius adhuc collocasti usque in Cælum Empyreum, quod magis adhuc elevatum est supra Cælum stellatum, quam hoc elevatum sit supra inferiorem hunc mundum. Ah! Itane adoranda Majestas, eò usque ascendendum nobis est ad aspiciendam faciem tuam? Ah! quando & quomodo hoc erit, ut illic pertingamus? Sed quia Lucifer Angelorum primas in ictu oculi, è vertice Cælorum præceps est actus in barathrum inferni, ob unicum peccatum superbiæ, probè agnosco verum ad thronum gloriæ tuæ ascendendi modum esse, humiliare nos ex toto corde & animo, & in ipsâ rei veritate usque

ad profundissimam nihili nostri abyssum; siquidem ipsemet id nos docuisti sicut factò, ita & effato, dum dixisti; *Qui se humiliat, exaltabitur.* O quam verum est, quod, si unica duntaxat cogitatio superba præcipitem in momento egit Angelum è fastigio Cælorum in abyssum averni; unicus quoque tantum sanctæ & sinceræ humilitatis actus, ex opposito attollere hominem possit è miseriarum suarum abyssò, usque ad Thronum Dei?

Alterum, quod non minus admirabile videtur, est motus Cælorum. Quis intellectus non hærebit totus hebes & attonitus, si attentè consideret omnes motus ingentium harum machinarum, globorum horum Cælestium, tam diversos, ut Astrologi illorum numerent aliqui quinquaginta quinos, alii quadraginta septenos; eorum aliquos tam rapidos, ut omnem prope modum effugiant imaginationè, alios autem tardiores; hos qui tendunt ab oriente in occidentem; alios, qui viam tenent oppositam, quorum unus tamen alteri non est impedimento; cum infinita sapientia Creatoris omnes hos ingentes globos in se invicem immiserit, veluti rotas magni alicujus horologii ad dimetiendos nostros annos, nostros dies, & nostras horas, & omnes

2.
Morus Cælorum,

omnes alias temporis nostri particulas ac differentias; Et hoc tam accuratè, ut, licet tota hæc machina abs intermissione, incredibile cum celeritate currat, nihil tamen unquam fuerit vel perturbatum, vel dissolutum, post plures, quàm sexies millenos octingentos annos, à quibus currere & circumagi incepit; sed & nec unicum deprehensum fuerit momentum vel retardationis vel præcipitationis in exactâ ipsius circumrotatione. Quis comprehendere poterit mente magni hujus scientiam artificis, qui tam accuratè dirigit totam prodigiosam machinam, quam omnia creata simul in minimam redigere non possent perturbationem? *Concentum Cæli quis dormire faciet?* O Amabilis mi Creator, quàm fortunata foret anima mea, si hæc ratione quodq; dirigeres ipsam! Nunquam enim sic vel momento deviaret à Divinâ voluntate tuâ.

3.
Omnia in
in terra
lentè ince-
dunt, sub
motuum
cælestium
celeritate.

Tertium & ultimum, quod admirabile videtur in Cælis, est, quod ipsorum motus tam veloces nobis producant diversas anni tempestates, ver, æstatem, autumnum & hyemem tantâ cum lentitudine, ut quasi nihil advertatur, quod adveniant. Unde oritur, quod incedant gradu tam moderato, cum tamen urgeantur & impellantur à motibus tam rapidis, sicuti sunt

motus Cælorum? unde venit, quod, cum alternatim renasci faciant diem ac noctem, inclinent ad quietem, quantumvis ipsi nullam unquam habeant? Unde proficiscitur, quod progignant nobis flores innumeros, fructus diversos, & continuas temporum mutationes, quamvis illi semper maneant iidem, & nonnisi idem semper faciant, & nunquam mutantur? Ipsi dimetiuntur vitam hominum, illamq; insensibiliter deducunt per diversas ætatis semitas ad tumbam; ab infantia ad adolescentiam, ab hæc ad ætatem virilem & ad senectutem; tribuunt insuper his vitam breviorum, aliis longiorum; licet ipsi in seipsis nunquam mutantur, & ejusdem semper ætatis sint, semper in vigore, semper in eodem robore.

Verùm si penitus divinæ hujus Sapientiæ arcana rimemur, ampliora inveniemus argumenta admirandi stupendam providentiæ ipsius directionem; quæ cum probè videret, commercium & societatem hominum requirere, ne omnes sint ejusdem ingenii, ejusdem indolis, ejusdem temperamenti, voluit, ut diversi Cælorum motus facerent concurrentiam, conjunctionem & aspectum diversum astrorum, quæ per diversas influentias in inferiora hæc immittas, vimque habentes in ortum & nativita-

tem

tem hominum, componerent ipsis temperamenta diversa, faciendo, ut bilis dominetur in his, in illis phlegma, in aliis sanguis, & iterum in aliis melancholia; & inde fieret, ut plerique sentiant inclinationes tam contrarias, quarum virtute hic amet id, quod alter odit; hic eligat genus vitæ, quod alter summè abhorret; hic sectetur conversationem, alter præferat silentium ac solitudinem: Et quia innumeras invenire est diversas occupationes in vitâ Civili, quæ omnes requirunt, ut quisquam illas sectetur; hinc sapientissimæ dispositioni magni hujus patrisfamilias adscribendum est, quod tam diversis dotaverit homines ingeniis, quibus impellerentur ad eligendum illas ex inclinatione.

In quo fundetur scientia horoscopus.

Tam fortis, tamque continua atque robusta est inclinatio naturalis, ut homines plerique fermè non alios, nisi hujus sequantur impulsus. Videre est, qui se regant non nisi proprio genio sibi ab humore prædominante & ab astris impresso; nihilominus nec coguntur, nec necessitantur, cum omnes liberum habeant arbitrium, quod mirabilis est radius à summâ Dei libertate dimanans, quo elevantur super astra & omnes inclinatio-

nes naturales, ad tribuendū sibi tam absolutè dominium sui ipsorum, ut facere possint, quodcumque voluerint. Et quia gratia Christi JESU libertati huic naturali, supernaturales largitur vires, non solum dominatur astris, quando vult, sed etiam passionibus, vitiis, mundo, legibus naturæ, dæmonibus & toti inferno.

Auspiciatò conclusimus per Cælos visitationem omnium conclavium magni hujus Universi: quid amplius facere possumus? Commoremur in Cælo, & nunquam inde exeamus; cum speremus, quod nostra futura sit habitatio in omnem æternitatem, magnusque nos moneat Apostolus, ut, dum manemus in terrâ, nostra conversatio sit in Cælis. Inde facillimè poterimus contemplari magnum hoc opus Omnipotentis manus Dei; videbimus ubique ipsius excellentias, videbimus ubique ipsius beneficia, cum verum sit, quod omnia creata sint pro nobis, quodque centies milleni miliones vocum tot creaturarum, quot sunt in mundo, nobis enuntient obligationes innumeras, quibus unice illius esse tenemur, qui omnia fecit pro nobis: *Ut totus tibi servirem, omnia in meum servitium tradidisti.*

S. August.
in medit.

CON-